

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Խիֆիում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

(Մարտաբարձարացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Ммас“)

ՄԱՍԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Նացի կիրակի և տօն օրերից)

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայտնութեան պայման:—Ներքին տեսչութիւնը, Մի շինութեան հիմքը, Նամակ Ախալցխայից, Նամակ Ներսիսից, Նամակ Ախալքալաքից, Նամակ Սալեանից, Նամակ Խզըրից, Նամակ Խմբագրից, Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսչութիւնը, Անգլիա: Յունաստան: Իշխան Բիւնարի կարծիքները:—«Մշակ» հեռագրիչներ:—Հայտարարութիւններ:

ՀԱՅՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ

Մեծահոգութիւնը նորան է յատուկ, ով գնահատում է մարդի արժանաւորութիւնները անկախ և անպայման կերպով, ով պատուում է իր նմանին ոչ այն պատճառով, որ նա մարդասէր է, այլ համոզված որ առանց փոխադարձ մտերմութեան չէ կարող ծնվել առաքինութիւն և կայանալ բարի գործ:

Կարող է արդեօք այսպիսի վեհ և ազատ զգացմունք տեղի ունենալ այն ազգի մէջ, որի անհատները իւրաքանչիւր քայլ չափում են և փոխում միայն կոպեկի հաշով, բարեւում են և յարգում միմեանց միայն շահի համար, խոնարհվում են և ստորանում միայն նիւթական ակնկալութենից, ծիծաղում են և տխրում միայն կեղծ հաճոյակատարութենից: Կարող է լինել արդեօք այսպիսի մարդիկների մէջ ներդաւածութեան սկզբունքը, սրտակցութեան պահանջ և մարդասիրութեան հոգի—թող ասեմ, ով ճանաչում է հայերին.... Եթէ մեզ հարցնեն ո՞ւնեն արդեօք լուսաւորչական հայերը հէնց մի կաթիլ իրաւունք յանդիմանելու իրանց բողոքական և կաթօնիկ արինակիցներին այն խորթութեան, սառնահոգութեան և զգուանքի համար, որով վերաբերվել են նոքա մինչև վերջին ժամանակ դէպի լուսաւորչաւան հայերը: Այն ժամանակ մենք կասենք, ունեցել ենք արդեօք հէնց մի հատիկ ցորենի չափ ներողամտութիւն և եղբայրական զգացմունք դէպի մեր հարազատները, որոնց մեղքը մեր առաջ եղել է միայն այն, որ նոքա կամեցել են ունենալ ազատ խղճմունք, սեփական կրօնական համոզմունք:

Ամենադառն պայմաններից ըստիպված լինելով կտրել կրօնական

կապերը մեզ հետ, մեր այլադաւան եղբայրները, լինելով թուով սակաւամասնութիւն, դրութեամբ ընկճված, ուժով թույլ, լեզուները կարճ՝ ի՞նչեր չեն փորձել մեր ձեռքից, ի՞նչ հարստահարութիւններ չեն կրել չարաբաղտները մեր անողորմ փէժխնդրութիւնից: Հերթ է ասել որ հայկական ազգի մի փոքրագոյն մասը զանազան նիւթական կախումներ և հասարակական ակնկալութիւններ է ունեցել այդ ազգի մեծագոյն մասից՝ լուսաւորչադաւաններից, որ բաւական լինի արտայայտել ամեն տեսակ տմարդի վարմունք և անողորմ զրկանք, որ ընդունակ է հասցնել ուժով հայր իր թույլ եղբորը: Պատմական իրողութիւններ և ապացոյցներ մէջ բերելը շատ տխուր զգացմունքներ կարող էր յարուցանել մեզից իւրաքանչիւրի մէջ, վասնորոյ, եթէ չենք ուզում դրօշմել մեզ ամենապատ անուններով, լաւ է որ հիւր էլ չը միտաբերենք և անցեալը բնաւ չը յիշենք.... Իսկ երբ ամբողջ մի քանի սերունդ կրել է իր սրտի վրա մեր հասցրած վէրքերը և ժառանգական կերպով խոցոտել իր յետնորդի սիրտը, կարելի է արդեօք զարմանալ որ ազգային ճգնաժամի մէջ մեր արինակիցները չեն վերաբերվում դէպի ընդհանուր ազգային շահերը այն տաք եռանդով, որը մենք պահանջում ենք նոցանից:

Նախ՝ մենք ինքներս, լուսաւորչադաւաններս, համարելով մեզ, իբր թէ, իսկական, հարազատ հայեր, տեսնում ենք մեր մէջ ազգութեան վերաբերմամբ անտարբերների այնպիսի մի մեծ լեզէօն, որ սարսափ և զարհուրանք է բերում մեզ վրա: Երկրորդ՝ բացի զուր հալածանք, անարդար ատելութիւն և անողորմ թշնամութիւն, սիրոյ մի նշոյլ անգամ չը ցոյց տալով դէպի մեր կրօնաբաժան եղբայրները, ի՞նչ իրաւունքով և ի՞նչ երեսով պահանջենք այժմ՝ նոցանից ջերմ ըզգացմունք և համակրութիւն դէպի այն ազգի շահերը, որի մեծամասնութիւնը, սիրոյ տեղ փոր-

րամանութեան միայն լեզի և դառնութիւն է տուել.... Ոչ, եթէ մեր կաթօնիկ և բողոքական եղբայրները մեզանից աւելի ազնիւ են, այնչափ չարիք կրելուց յետոյ, նոքա էլ չեն կարող առաջին քայլը դէպի մեզ դարձեալ իրանք առնել, այլ ազգային հարցի մէջ միանալով համար միանգամայն իրաւունք ունեն ասել մեզ. «Եթէ ուզում էք հաշտվել մեզ հետ ազգային հողի վրա՝ համեցէք, միայն դիմաւորելու առաջին քայլը դուք արեցէք, առաջին ջերմ և անկեղծ խօսքը դուք ասեցէք մեր կոտորած սիրտը սփոփելու համար. կրօնի, պատի և ծովի հարցը մի կողմ դրած, բաց երեսով առաջին եղբայրական բարեւ դուք տուէք մեզ, մեր ցաւը իմանալու համար մեր շէմքից առաջ դուք ոտ դրէք, դուք աղաչեցէք, դուք ապաշաւեցէք ձեր կատարած խտուրթիւնների համար,—և այն ժամանակ կը տեսնէք որ ամեն ընդհանուր ազգային բանի մէջ մենք ձեզից ոչնչով պակաս հայեր չենք....»

«Մշակը» միշտ քարոզել է կրօնաբաժան հայերի հաշտութեան գաղափարը, վասն որոյ եթէ ուզում ենք հաշտվել, այս է հաշտութեան առաջին պայմանը:

Գ. Բ. Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՔ

Եթէ եւրօպական քաղաքակրթութիւնը ստեղծել է այնպիսի հիմնարկութիւններ, որոնց սկզբունքը ու նպատակն է ամբողջապէս ծառայել հասարակական օգտին,—այդ հիմնարկութիւններից մէկը լրագիրն է: Լրագիրը զարգացած հասարակական կեանքի ծնունդն ու պահանջ է. նա կեանք է ստանում միայն այն ժողովրդի մէջ, որի վրա ծագել է արդէն լուսաւորութեան ծառայութիւնը: Լրագիրը հասարակական շահերի անկողմնապահ ներկայացուցիչն է. նրա խօսքը—հասարակութեան ձայնն է: Նա քննում է հասարակական կեանքի երեւոյթները, լոյս է թափում նրա խաւար կողմերի վրա, ցոյց է տալիս նրա վերքերը, առաջարկում է բուժիչ միջոցներ, յարգում է լաւը, հարուածում վատը,—և այս բոլորը նա կատարում է յանուն հասարակական բարօրութեան: Լրագրութիւնը ամենատեղի չափն է, որով կարելի է գտնել

մի որ և է ազգի մտաւոր զարգացման աստիճանի վրա: Եթէ այդ չափով չափելու լինենք հայ հասարակութեան մտաւոր դրութիւնը, անկարծիք բաւական մտիւթարիչ եղբայրացութեան պէտք է հասնենք: Կէս դար է ընդամենը որ լուսաւորութիւնը մուտք է գործել մեր ասիական կոպիտ կեանքի մէջ և մենք արդէն ունենք լրագրների և ամսագրների համեմատաբար բաւական մեծ քանակութիւն. մենք իրաւունք ունենք ուրեմն կարծելու, որ մեր հասարակական կեանքը բաւական զարգացած է, զարգացած է այն աստիճան, որ պահանջ է դրում իր շահերի օրգաններ ունենալու: Այդպէս կարելի է կարծել, եթէ բաւականանանք միայն թեթեւ հայացքով, բայց եթէ հարցը աւելի խոր ըննելու լինենք, անշուշտ մոլորութիւն պէտք է անուանենք վերեւ դուրս բերած եղբայրացութիւնը: Միայն թեթեւամտ օգտիմաստը կարող է հայ հասարակութիւնը լուսաւորած անուանել, միայն կոյր և ծայրայեղ ազգասէր կարող է մտիւթարի իրան երեւակայական ցնորքներով: Հայ հասարակութիւնը դեռ չէ ըմբռնել ճշմարիտ քաղաքակրթութեան միտքը, լուսաւորութեան սկզբունքները դեռ չեն մտել նրա մարմնի և արեան մէջ: Թէ նրա մտաւոր և հոգեկան կեանքի մէջ, թէ նրա աշխարհայեցութեան և ձգտումների մէջ թաղաւորում է նոյն զանազանութիւնը, նոյն աւանդական կոպտութիւնը: Լրագիրներ, շաբաթաթերթեր, ամսագրներ,—նրանք ոչինչ չեն նշանակում—նրանք մեր հասարակական կեանքի ծնունդ չեն, մեր մտաւոր կեանքի պահանջ չեն, նրանք բուսիկ են և աճում են ոչ թէ բնականապէս, այլ արուեստական կերպով: Հայ հասարակութիւնը դեռ չէ ըմբռնել պարբերական հրատարակութիւնների անհրաժեշտութեան միտքը. նրա համար մի և նոյն է կը լինեն հայ լրագիրներ թէ չէ: Թող դադարեն մեր լրագրները, և հայ հասարակութիւնը ոչ մի շօշափելի կորուստ չի գցայ. նա չի ցաւի, չի ողբայ, որովհետեւ նայում է լրագրութեան վրա ինչպէս մի օտար, խորթ հիմնարկութեան վրա, որովհետեւ նրա արեան մէջ դեռ չէ արմատացել այն համոզմունքը, որ լրագրութիւնը հասարակական շահերի պաշտպանն է, հասարակական կեանքի և կարծիքի ներկայացուցիչն է:

Պահանջել մի հասարակական հիմնարկութիւն, որի հարկաւորութիւնը անմատչելի է հասարակութեանը,—դա մի դիւցազնական գործ է. մի անբնական ինքնազոհութիւն: Լրագիրը մեր մէջ ինչպէս բոլորում է մասնաւոր ինքնաշարժից, նոյնպէս պահանջում է իր զոյրութիւնը մասնաւոր ոյժերով: Հասարակութիւնը պարտական չէ համարում իրան գոնէ նիւթապէս նպաստել նրա զարգացմանը, որովհետեւ չէ կարողանում հաշտուել այն մտքի հետ, որ լրագիր հրատարակող ամբողջապէս նուիրում է իր գործունեութիւնը նոյն իսկ հասարակութեան օգտին. նա կարծում է թէ լրագիր հրատարակելը մի մասնաւոր պարտւածն է, պարտւածն մի միջոց է, մի արհեստ է, գուցէ և բաւական շահաւետ: Հայ հասարակութիւնը անընդունակ է մասնաւոր ինքնաշարժից առաջացած գործի մէջ հասարակական բնաւորութիւն տեսնել: Գրեցէք մի հայեացք մեր լրագրութեան պատմութեան

Типографія А. А. Михельсона